

Никола Бјелић¹

Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет

О ФРАНЦУСКО-СРПСКИМ ОДНОСИМА И ВЕЗАМА

Ана Вујовић, *Српско-француска сусрешања*,
Учитељски факултет, Београд, 2011, 368 стр.

Учитељски факултет у Београду је 2011. објавио значајно дело које се бави анализом француско-српских односа током векова. Реч је о књизи *Српско-француска сусрешања* ауторке др Ане Вујовић, ванредног професора француског језика на том факултету.

Бавећи се односима између два народа, Ана Вујовић је проучила обимну документацију на ту тему и резултате свог рада преточила је у књигу, у којој је грађа представљена хронолошким редом, од најстаријих времена па све до савременог доба, и у којој се прати развој француско-српских односа и веза у оба смера, како француско присуство у Србији, тако и српско присуство у Француској. Оно што је новина у односу на претходна дела која су се бавила истом тематиком јесте што се у књизи говори о готово свим видовима међусобних односа две државе: историјским, политичким, економским, државним, књижевним, уметничким, језичким.

Књига се састоји из шест поглавља.

1. поглавље, „Од средњег века до појаве романтизма почетком XIX века“, обухвата најдужи временски период, од раног средњег века, од 622. године када се Срби, под именом Сораби, први пут помињу као засебан словенски народ на Балкану у *Аналима франачког краљевства* (13), преко најпознатије везе између два народа из XIII века, оличене у браку српског краља Стефана Уроша I са француском племкињом Јеленом Анжујском, каснијом православном светитељком, преко сусретања у XVI, XVII и XVIII веку, па све до самог почетка XIX века и појаве романтизма у Француској, када те везе све више јачају. С обзиром на географску удаљеност и мали број написа и сачуваних докумената, разумљиво је што је ово поглавље, које обухвата највећи временски период, уједно и најкраће у књизи. У овом периоду, најчешће су извори о помињању Срба у тадашњој Француској званични документи, извештаји и хронике, али и дела вредних француских путописаца који су кроз наше крајеве најчешће пролазили на путу за Блиски исток. Посебна пажња посвећена је културним и књижевним сусретима и прожимањима, нарочито утицају француских *chansons de geste* на српску јуначку поезију, утицају

1 nibjelic@gmail.com

француских витешких романа на српске верзије куртоазних романа (*Роман о Александру* нпр.), као и чињеници да је „прво белетристичко дело преведено на ондашњи књижевни језик Срба“ Мармонтелов роман *Велизарије* још 1776, само девет година након објављивања у Француској, што представља „значајан датум за историју српске књижевности“. (33) Такође, посебно се истиче место Доситеја Обрадовића у ширењу француско-српских књижевних и културних прожимања.

У 2. поглављу, насловљеном „Од почетка XIX века и развоја романтизма до почетка XX века“, обрађена је грађа која се односи на XIX век, доба када се сусрети и односи између два народа интензивирају и доживљавају велики процват. На првом месту ауторка анализира историјска сусретања Срба и Француза и француске напесе о Србима и Србији у XIX веку. Ауторка анализира како су окретању Србије ка Француској допринеле слободарске идеје Француске револуције из 1789. године, које су се брзо рашириле по Европи, па су дошле и до тадашње Србије, која је била део Отоманске империје, где су утицале на подизање устанка и на борбу за ослобођење Србије од турског јарма, истичући да „духовна повезаност људи и народа и њихова идејна солидарност у борби за слободу, правду и срећнију будућност, везала је српски и француски народ“. (44) Ауторка затим говори о француским културним утицајима у XIX веку који су бројни и разноврсни, да би посебан део посветила присуству наше књижевности у Француској, које у XIX веку доживљава експанзију. Захваљујући српској народној поезији, коју су у Француској предавали значајни писци и професори (Адам Мицкјевич, Клод Форијел, Сипријан Робер и др.), преводима тих песама, пре свега „Хасанагинице“, из пера значајних писаца (Гете, Скот, Пушкин, Нодје, Мериме, Нервал), као и Меримеовој мистификацији *La guzla* из 1827, француско интересовање за српску књижевност и културу постаје у време романтизма веома велико и до краја века креће се узлазном линијом, тако да српске теме полако постају све присутније у француској књижевности.

3. поглавље, „Српско-француски односи у XX веку“, због обима материјала подељено је на 4 дела. У првом делу, ауторка сумира међусобне односе од почетка века до краја Првог светског рата. У другом делу говори о везама између два светска рата, које су, због чињенице да су Француска и Србија у Првом светском рату биле савезнице, у овом периоду изузетно интензивне и плодотворне на свим пољима. Трећи део посвећен је француско-српским сусретањима од Другог светског рата до краја XX века. Најзад, четврти део говори о француско-српским прожимањима на крају XX и почетку XXI века. У свим деловима, ауторка најпре анализира историјски оквир у развоју међусобних односа двеју држава, а онда говори о француским културним утицајима у Србији и о присуству српске (а после Другог светског рата југословенске) културе у Француској. Прати се узлазна путања међусобних односа, а посебна пажња посвећује се деведесетим годинама XX века, када ти односи први пут попримају обрнути смер и када традиционално француско-српско

пријатељство почиње да бледи под утицајем лоше слике коју Србија деведесетих година, због ратова и крвавог распада Југославије, поприма у светским оквирима. Ауторка наглашава да, супротно традиционалном пријатељству из претходног времена, управо Француска предњачи у антисрпском деловању (209), што доводи до захлађења односа у последњој деценији XX века. Ипак, и у таквим околностима, бројни интелектуалци и пријатељи Србије (Патрик Бесон, Жан Дитур, Владимир Волков, Ан Јелен, Пјер Море, Жак Мерлино, Ален Покар, Пјер-Мари Галоа и др.), јавним наступима, критикама, објављивањем самосталних или колективних дела, покушавају да „открију праве узроке збивања на територији бивше Југославије и да прикажу бар делић онога што се заиста догађало, а не онога што би некоме одговарало да се деси“. (212) Међутим, након петооктобарских промена 2000. године, везе и пријатељство се полако обнављају и односи опет крећу узлазном путањом, мада се у новије време, „нажалост, примећује слабљење утицаја француске културе, понекад чак и претерано ако се имају у виду њени домети и креативна снага“ (234), а на уштрб англосаксонске популарне културе.

Посебно су занимљива три наредна поглавља којима ауторка посвећује велику пажњу детаљно их разрађујући. То су поглавља о француском језику у Србији, о српском језику у Француској и о друштвима за културну сарадњу између Србије и Француске.

У 4. поглављу, „Француски језик у Србији“, Ана Вујовић говори о присуству француског језика у Србији на свим нивоима образовања, а нарочито о универзитетској настави француског језика, који се, почев од XIX века, у виду четворогодишњих студија језика и књижевности, проучава на Универзитету у Београду, истичући да данас постоје четири катедре за романистику (Филолошки факултет у Београду, Филозофски факултет у Новом Саду, Филозофски факултет у Приштини и Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу)². Посебна пажња се придаје проучавању француског језика струке на нефилолошким факултетима, које је имало велики успон у другој половини XX века, али се почетком XXI века свело на свега неколико факултета Универзитета у Београду, где се француски језик учи махом као изборни предмет, док је на већини факултета преовладао енглески језик.³ Слична ситуација је и у основном и средњем образовању и веома је забрињавајућа, не само када је у питању француски, већ и остали школски језици (руски и немачки, а у новије време и шпански и италијански). Овакав положај француског језика у Србији последица је његовог положаја у светским оквирима, који је, посебно од 1990. до 2001. био лош (257), што је подстакло на оснивање институција и организација (нпр. Међународна организација за франкофонију, Парламентарна скупштина франкофоније, Универзитетска

2 Помиње се и оснивање пете Катедре за француски на Филозофском факултету Универзитета у Нишу, које је планирано за јесен 2011. (284)

3 Нажалост, о настави француског језика на нефилолошким факултетима осталих универзитета у Србији се не говори.

агенција за франкофонију, франкофона телевизија ТВ 5), које ће се у будућности бавити побољшањем тог положаја. (259)

5. поглавље, „Српски језик у Француској“, прати интересовање француске јавности за учење српског језика. То интересовање се јавља почетком XIX века, упоредо са интересовањем за српску борбу за слободу и за српску народну поезију, а наставља се током читавог XIX века, да би пун процват доживело у другој половини XX века, када се оснивају и први лекторати и катедре за српски језик и књижевност. Посебно се истиче деловање великих слависта Луја Лежеа, Огиста Дозона, Емила Омана, Антоана Мејеа, Андреа Вајана, Андреа Мазона, Жана Дескаа, Мишела Обена, Пол-Луја Томаа и учење српског језика и књижевности на Универзитету Париз 4-Сорбона и на Националном институту за оријенталне језике и цивилизације (INALCO) у Паризу. Ауторка истиче и пораст интересовања за српски језик и књижевност у последњој деценији XX века, узрокован ратним дешавањима на простору бивше Југославије, и говори о проблему назива овог језика (BCMS – bosniaque-serbe) и подели лектората (данас их је 14) између бивших југословенских република (312-313), закључујући да, „и поред релативно дуге традиције коју настава српског језика има у Француској, па и солидног броја заинтересованих студената и великог залагања француских професора српског језика, остаје још много тога што би ваљало побољшати и развити, али то захтева и помоћ наше земље и стручњака“ (315) како би се проблеми у настави српског језика на француским универзитетима отклонили, а настава унапредила.

Последње поглавље насловљено је „Друштва за културну сарадњу Србије и Француске“, и у њему се анализира рад разних друштава чији је циљ повезивање и продубљивање односа између Србије и Француске. Прва иницијатива за оснивање једног таквог друштва, Француског клуба (Cercle français), потекла је још 1896. године од генералног директора српских пошта Грозданића, али је прво званично друштво основано 1904. под називом Француско књижевно друштво Београда (Société littéraire française de Belgrade), чији су оснивачи били значајни српски интелектуалци Ђорђе Вајферт, митрополит Димитрије, Игњат Бајлони, Миодраг Ибровац, Богдан Поповић, Јован Скерлић и други, а први председник му је био председник Српске краљевске академије Јован Жујовић. (317-318) Након Првог светског рата друштво мења име у Друштво пријатеља Француске (Société Les Amis de la France), а након Другог светског рата у Друштво за културну сарадњу Југославија-Француска. Забележен је веома плодан рад овог друштва, чији су председници били угледни интелектуалци: Станоје Симић, Сениша Станковић, Радивоје Увалић, Криста Ђорђевић, Душан Матић и Мира Алечковић. 1994. године, када је на његовом челу Светомир Јаковљевић, друштво мења име у Алијанса Југославија-Француска (Alliance Yougoslavie-France). На скупштини 2002. председник постаје Иван Димић, а након његове смрти, председник Друштва за културну сарадњу Србија-Фран-

цуска, што је ново име друштва, постаје Јелена Новаковић. Друштво има разноврсну сарадњу са другим удружењима и организацијама, негује француско-српске односе и везе, организује научне скупове и бави се издавачком делатношћу. Због сукоба на скупштини друштва 2002. један део чланова се одваја и оснива Друштво пријатеља Француске, за чијег је председника изабран Слободан Витановић, а након његове смрти Драгана Ивановић. Осим о овим, ауторка говори и о осталим друштвима која су имала или имају циљ неговање пријатељских односа између Србије и Француске.

Књига такође има и увод, резиме на француском и регистар имена. Треба истаћи да је свако поглавље праћено засебном библиографијом, која даје укупан поглед на доступну литературу о темама које се обрађују.

Књига *Српско-француска сусрећања*, како сама ауторка у уводу истиче, не претендује на то да да свеобухватан и исцрпан приказ српско-француских веза и односа, јер „комплетна историја српско-француских односа, која би их сагледала из различитих углова и узимајући у обзир разноврсне облике људске делатности, морала би бити колективно дело већег броја стручњака разних специјалности“. (11) Ипак, она представља значајан допринос проучавању француско-српских веза и односа, јер је у њој, на најбољи могући начин, научно потковано и аргументовано, сумирана већина претходно објављених текстова и књига о природи тих односа. Нарочито су значајна поглавља у којима ауторка говори о учењу француског језика у Србији, о учењу српског језика у Француској и о друштвима за културну сарадњу између Француске и Србије, као и анализе односа у последње две деценије и преглед тренутног стања.

Ана Вујовић истиче да међусобно интересовање ова два народа једног за други сеже још у средњи век, и да се од тада до данас само продубљује и повећава. Махом су њихови односи били блиски и пријатељски, што је, будући да је реч о географски удаљеним народима, који немају нити исто порекло (један је романски, други словенски) нити заједничку опцију у оквиру хришћанске цркве, веома специфично и неубичајено у светским оквирима (6). Ауторка закључује да чак ни периоди у којима ти односи нису били толико блиски, као што је последња деценија XX века, нису пресудно утицали на пријатељски однос између два народа, који је вековима негован и развијан и који ће се свакако обогаћивати и у будућности.

Из свега што смо навели може се рећи да књига Ане Вујовић представља значајан прилог проучавању односа између два народа и две културе и постаје незаобилазно штиво за сваког франкороманисту, србисту или обичног читаоца који се у будућности тим односима буде бавио.

Примљен августом 2012.

Прихваћен за штампу октобра 2012.